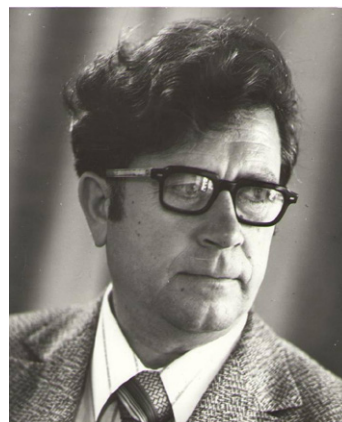

Suvântul celuiilalt

Andrei Marinat, fiul lui Alexei Marinat, ne-a oferit acest interviu pe 20.12.2019.

Alexei Marinat a fost prozator, scenarist, dramaturg, publicist, diarist, memorialist. Participant la cel de-al Doilea Război Mondial, deținut politic și deportat în lagărele Gulagului (1947–1954), luptător dedicat renașterii naționale (1987–1989, membru al Uniunii Scriitorilor și al Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova. A debutat cu un volum de povestiri și schițe *Zărilor ne cheamă* (1959). Este autorul romanelor *Fata cu harțag* (1962), *Urme pe prag* (1966), *Izvoarele fierbinți* (1973), *Mesagerii* (1977), *Grădina dragostei* (1980); al schițelor umoristice *Drob de sare* (1968), *De luni până sâmbătă* (1970), *Căutătorii de noroc* (1983), *La doi pași de fericire* (1989); al prozelor scurte *Venea un om pe drum de țară* (1962), *Vânturi albastre* (1969); al comediiilor: *Opriți Planeta* (1966), *Adio, Campanella* (1968), *Dragostea din mai* (1970), *Curajul bărbaților* (1981), al jurnalului *Eu și lumea. Proză documentară* (1999) și al memoriilor *Călătorii în jurul omului* (2004).

Alexei MARINAT

ALEXEI MARINAT – UN ADEVĂRAT MARTIR AL ISTORIEI

SM: Domnule Andrei Marinat, Vă îndemn să vorbim despre destinul tatălui Dvs., scriitorul Alexei Marinat, un adevărat martir al istoriei, care a reușit să consemneze crimele comise de regimul comunist în perioada în care Basarabia a suportat regimul totalitar al Rusiei Sovietice.

AM: Așa este! Alexei Marinat a avut curajul să scrie despre acele timpuri tragice din istoria noastră, tragice pentru un popor întreg, reverberațiile aceluia regim se simt și astăzi. Deși cunoscută din ziare, interviuri și filmulețe, istoria vieții tatălui meu trezește mereu interesul publicului, pentru că e aproape de oameni, cred eu, aproape de istoria neamului nostru care a suferit. Și nu a suferit puțin... O asemenea poveste tragică este practic în fiecare a doua familie din Moldova. Poate aveți și Dvs. o asemenea poveste în familie?

SM: Da... avem din păcate, bunicul a fost deportat în lagărele Siberiei. Din afirmațiile bunicii, s-a întors puternic rusificat, familia noastră fiind de origine română. Dar revenind la Alexei Marinat, cum credeți care era cauza adevărată a arestării și deportării tatălui Dvs.?

AM: Desigur nu doar jurnalele pe care le scria zilnic au determinat arestarea lui Alexei

Marinat. Așa erau timpurile acele inumane, prietenii se denunțau reciproc, starea psihologică era grea. Bunelul meu a fost primar în Valea Hoțului, satul de baștină a lui Alexei Marinat. El a fost primar pe timpul guvernării române și de aceea a fost considerat ca dușman al regimului sovietic și mai târziu a fost arestat.

SM: Ce informații instigatoare puteau conține jurnalele unui tânăr student, încât au fost considerate periculoase de Serviciul Securității de Stat, KGB pe atunci?

AM: Jurnale descriau foametea, un subiect tabu pe atunci. El a scris despre ororile *golo-domorului* din Ucraina din 1932–1933, colectivizarea forțată, uciderea oamenilor de către puterea sovietică și foametea din anii 1946–1947 din Moldova, cum mureau oamenii pe străzile capitalei, cum administrația regimului sovietic trăia bine în comparație cu oamenii de rând, cum a mers în sat iarna și mașina se scutura din cauza bolovanilor înghețați, dar, de fapt, nu erau bolovani, erau oameni morți de foame, căzuți chiar pe șosea. Aceste mărturii au fost publicate mai apoi în cartea „Eu și lumea”... Un coleg de facultate l-a denunțat și el a fost arestat... El a avut mulți colegi buni de facultate (arată o fotografie a scriitorului din timpul

anilor de facultate) cu care a păstrat relații toată viața. A scris despre ei în paginile din jurnal, între 1946–1947. El avea o memorie fenomenală, ținea minte chiar și cele mai mici detalii din viața sa în detenție, cărți citite în timpul studiilor, dar ținea mult să le înregistreze și să le fixeze în memorie. Iată aici (întoarce fotografia) a scris numele colegilor din poză și a însemnat care și în ce rând stă. Era foarte atent la detalii.

SM: Ați aflat vreodată cine din colegi l-a denunțat?

AM: De fapt erau mai mulți colegi... După ce s-a întors din Gulag s-au întâlnit... și-au cerut iertare... Alexei Marinat a aflat că colegii au făcut și câteva fotografii a jurnalului său.

SM: Alexei Marinat v-a povestit cum a fost arestat?

AM: Dacă citim din caiet, vedem că el avea presimțirea că va fi arestat. În ajun a avut un vis înfiorător (citește în limba rusă un fragment nepublicat din jurnalul lui Alexei Marinat care datează din 19 mai 1947). Când eram mici, nici nu știam de experiența Gulagului din familia noastră. Abia tocmai în anii dezghețului sau chiar mai aproape de 1989 am aflat mai multe din această filă de viață a tatălui meu.

SM: Când i-au fost returnate jurnalele?

AM: Primele 2 caiete (din 1946 și 1947) i-au fost restituite scriitorului în 1959. Alexei Marinat a fost avertizat în repetate rânduri să nu trimită aceste caiete peste hotare. A început să le publice la sfârșitul anilor '80 în *Literatura și Arta* și în revista *Codru*. Al treilea jurnal însă, „Pânzala neagră”, este ars chiar în cabinetul colonelului securității în 1959 la insistența acestuia, valoarea documentară a jurnalului fiind incontestabilă, pentru că descria crimele și cruzimea bestială a regimului comunist și ar fi putut folosit în calitate de document istoric autentic.

SM: Cum estimați valoarea istorică a arhivei personale a scriitorului Alexei Marinat pe care o păstrați cu grijă?

AM: Dacă observați (arată spre foile jurnalului și alte documente de pe masă) foile documentelor sunt deja îngălbenite de vremuri și chiar se descompun. Aș fi vrut să fie această memorie păstrată în forma sa autentică, însă nici o instituție de aici nu s-a arătat interesată de acest fapt. Recent am fost contactat de Mihail Melnicenco, fondatorul organizației *Прожито*, este și pe Facebook o pagină oficială, care se va ocupa de descifrarea celor două jurnale ale lui Alexei Marinat (deschide și arată pagini întregi din jurnalul scriitorului). Iată aceste pagini, și după cum vedeți nu sunt puține, le-am trimis la descifrare pentru că ele nu au fost publicate, scrisul e mărunț în cerneală, pe alocuri nu se vede nimic, foaia a îngălbenit cu timpul.

SM: Ce amintiri vă copleșesc acum, când țineți aceste foi îngălbenite care poartă fragmente scrise de Alexei Marinat?

AM: Foarte mult țin la păstrarea memoriei și istoriei. Mereu reflectez asupra faptului că Alexei Marinat a luptat mult pentru reanimarea conștiinței naționale și pentru limba română. Îmi amintesc toată amploarea evenimentelor de atunci. Aș vrea să păstrăm adevărul în istorie, să știm numele celor care au luptat pentru independență cu adevărat, cei care au riscat mereu cu propria libertate pentru a reîntoarce limba maternă în țară. Pentru că atunci când Marinat a lansat un apel deschis conducerii cu privire la limba de stat, organele de securitate au încercat să deschidă un dosar penal pe numele lui, să caute noi acuzații sau să le răscolească pe cele vechi... Trist... (oftează). Pentru că Alexei Marinat a fost reabilitat fiind în lagăr și repus în toate drepturile încă în 1954. Apoi i-au fost restituite toate decorațiile și în 1959 devine membru a Uniunii Scriitorilor din URSS. Dar, după cuvântarea rostită cu înverșunare pentru reîntoarcerea la alfabetul latin și pentru reanimarea limbii române în spațiul Basarabiei, i se intentează un dosar la sfârșitul anului 1988, prin care se cere anularea hotărârii din 1954 privind eliberarea din lagăr. Doar că această solicitare către tribunalul din Odessa nu a fost luată în serios de către autoritățile respective... Aceasta filă e isto-

ria Moldovei, ce s-a petrecut zi cu zi în societate, în politică, ea trebuie păstrată!

SM: Considerați oportună digitizarea jurnalului și a întregii arhive a scriitorului?

AM: Desigur! Ce este mai important pentru noi decât să păstrăm istoria! De aceea am și apelat la societatea *Прожито* care ne va ajuta în acest sens. Planificăm să publicăm jurnalul integral, deși în limba rusă inițial... De mulți ani gestionez, de asemenea, pagina oficială a scriitorului, deși până când în mare măsură pe rețele de socializare, cum este Facebook (deschide calculatorul la această pagină oficială). Urmăresc comentariile altor scriitori, istorici, sociologi, care mă bucură. Oamenii îl citesc pe Marinat, el este actual și azi, de exemplu Leo Butnaru scrie: „Andrei, este minunat că întreții vie, activă memoria tatălui tău, a colegului și prietenului nostru Alexei Marinat” (27 martie 2018). Dar, țin să mărturisesc, indiferent dacă considerăm că e necesară sau nu digitizarea scrierilor memorialistice despre Gulagul sovietic, este de datoria noastră să reanimăm trecutul și adevărul istoric! (indică spre o pagină web deschisă care conține informații despre scriitorul și deținutul politic Alexei Marinat – marinat andrei (bessmertnybarak.ru)) Călătorim prin corpul paginilor web pentru ca să ne reîntoarcem la textele scriitorilor-martiri și să-i salvăm de riscurile neantizării!

SM: Care este cea mai mare deziluzie privind valorificarea operei lui Alexei Marinat?

AM: Ceea ce mă întristează foarte mult este că Marinat nici nu este inclus în programul școlar de la noi din țară, în timp ce în Ucraina, opera sa este inclusă în program și citită în școlile cu predare în limba română în clasa a X-a.

SM: Ați mai găsit documente inedite în arhiva tatălui Dvs.?

AM: În primăvara anului trecut am găsit o caracteristică pe numele lui Alexei Marinat de la locul de muncă (Uniunea Scriitorilor) pentru a pleca peste hotarele URSS (arată documentul care datează din 02 octombrie 1981). El era unul din pușinii membri ai Uniunii care nu avea car-

net de membru al partidului comunist. Dar deoarece tatălui meu îi era interzis să plece undeva din cauza trecutului legat de Gulag, acest document a rămas să stea în sertar. Caracteristica nu l-a ajutat, chiar dacă era cavaler al mai multor ordine și al unei medalii pentru o acțiune eroică de salvare a unui copil de la înec. Tatăl meu așa și nu a mai plecat vreodată nicăieri. Singura excepție a fost în 1958, când el a mers în România la un festival al tineretului.

SM: Sunteți de acord cu afirmația „memoriile lui Alexei Marinat reconstituie și interpretează viața scriitorului în totalitatea sa”?

AM: Astăzi, citind și recitind confesiunile scrise cu atâta grijă de tatăl meu, Alexei Marinat, mă întreb dacă au reușit să încapă în memorii toate suferințele îndurate în Gulagul sovietic, foamea, trădarea colegilor de facultate, pierderea timpurie a mamei, condamnarea tatălui de regimul torționar... Dar, în *Călătorii în jurul omului* descoperim adevărata esență a vieții scriitorului. Uneori fragmentar descrise, mărturiile sunt pestrițe, așa spune eu. Unele dramatice, altele pline de duioșie și bucurie, cum ar fi, de exemplu, paginile care descriu nașterea fiicei și fiului Andrei (adică nașterea mea!). Recitesc și astăzi secvențe din biografia mea: premiera piesei tatălui meu! Eu pentru prima dată la teatrul național! Nemărginita bucurie a lui Alexei Marinat că fiul său a asistat la premiera comediei sale *Dragostea nu-i sfetnic rău!* Apoi, admit că viața scriitorului s-a desfășurat cu puțin în mână, printre texte și memorii, care au reușit să confirme structura intimă a personalității sale. Ziua eliberării din Gulagul sovietic, 5 noiembrie, este și până acum sărbătorită în familia noastră! Este *victoria* scriitorului asupra regimului de tortură, asupra morții!

SM: Memoriile scriitorului Alexei Marinat sunt construite în jurul unor personalități istorice eminente. Cunoașteți mulți din protagoniștii operei?

AM: Cunosced eroii memoriilor – Serafim Saka, Ion Osadenco, Ion Racul... Dar, alături de alte documente din arhiva tatălui meu, re-

cent am găsit, în debaraua apartamentului părintesc, un dosar cu titlul *Taișet, Ozerlag, lagărul special numărul 7*, care conține notițe, adrese ale deținuților, scenarii de teatru, desene, portretul tatălui meu în interpretarea pictorului Anatol Prihodko din Cernigov (un deținut politic despre care aflăm în carte), partituri muzicale, *Caietul filologic, Caietul muzical*, și chiar documente de ordin intern din lagăr... Emoțiile m-au copleșit în acel moment! Nu am știut de existența acestei adevărate *comori*! Mi-am dat seama că despre acest material documentar Alexei Marinat ne relatează în memorii! Sunt eroii memoriilor! Iacov Goldman, Veaceslav Rihter, Albert Gazebruc (protagonistul capitolului „Născut în R.S.S. Belgiană”). Aici, dacă îmi permiteți, vreau să vă spun că curiozitatea mea de a afla mai multe detalii autentice despre eroii memoriilor m-au determinat să fac investigații de tot felul. Astfel, pot confirma că am obținut date veridice despre protagonistul Albert Gazebruc, numele deplin ortografiat corect fiind Albertus Gustavus Franciscus Hasenbroeckx, care din 1945 petrece 8 ani de detenție în lagărele de concentrare sovietice, intersectându-se și cu Alexei Marinat. Există chiar și o pagină wikipedia dedicată jurnalistului belgian (deschide sursa Альберт Газенбрукс — Вікіпедія (wikipedia.org)) care confirmă faptul că a lucrat la postul de radio *Ucraina independentă* („Afrodita”) din 1943 până în 1945, difuzând programe în limbile franceză și engleză. Păcat însă e că Alexei Marinat nu a aflat despre soarta eroului său, căci abia acum descoperim că Albert Gazebruc se reîntoarce în Belgia după moartea lui Stalin, este în curând reabilitat și petrece tot restul vieții în țara de baștină. În 2010, conform Decretul Președintelui Ucrainei, este postum decorat cu Ordinul de Merit de gradul I pentru participarea la lupta de eliberare națională.

SM: Cât entuziasm și angajament pentru a descoperi detalii autentice referitoare la viața protagoniștilor lui Alexei Marinat! De fapt, dezghiocarea narațiunii autobiografice ne permite o corelare prodigioasă a vieții cu opera.

AM: Cercetările nu au finisat aici! O întâmplare fericită a făcut ca urmașii eroilor din memorii să se intersecteze și să-și împărtășească durerea pierderii părinților-martiri. Este vorba de Ruth Levin, fiica protagonistului povestirii „*El-Zorab*” și o *chestie delicată*, poetul și compozitorul Leibu Levin, și mine, Andrei Marinat, fiul memorialistului Alexei Marinat, care a dedicat pagini generoase evocării acestei prietenii sincere. Un ex-jurnalist din Moldova ne-a făcut cunoștință prin intermediul rețelelor sociale (Facebook). Era emoționantă până la lacrimi când a auzit numele tatălui său în materialul jurnalistic prezentat de *Europa liberă*. Este cântăreață și locuiește în Israel. Interpretează piese compuse de tatăl său. Poate sună prea melancolic, dar povestirea „*El-Zorab*” și o *chestie delicată* este sensibilă prin descrierea torturii aplicate de regimul comunist, dar, în același timp, oferă o prezentare nemaipomenită bucuriei cunoașterii – Alexei Marinat fiind încântat de poezia lui George Coșbuc, descoperită pentru prima dată! Vibrantă a fost și întâlnirea mea cu Ruth Levin, încărcată cu întrebări care ne-au măcinat și ne macină până acum!

SM: Domnule Marinat, suntem profund recunoscători pentru suportul Dvs. în cercetarea noastră, pentru acordarea acestui material valoros spre analiză! Vă dorim să realizați frumosul vis de publicare integrală a tuturor volumelor de memorii ale scriitorului Alexei Marinat! Baftă și sănătate!

Interviu realizat de Svetlana MELNIC, dr. în filologie.